Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 5, Ocak-2013, s. 57-73

TÂRÎH-İ SULTAN FÂTİH MEHMED

Yahya BAŞKAN*

ÖZ: Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde bulunan ve Târîh-i Sultan Fâtih Mehmed başlığını taşıyan eser, Bekâyî mahlaslı bir müellife ait olduğu düşünülmekteydi. Çalışmamızda eserin, Hadîdî mahlasıyla bilinen bir müellifin eserinin farklı bir istinsahı, Hadîdî'nin diğer bir mahlasının da Bekâyî olduğu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bekâyî, Hadîdî, Târîh-i Sultan Fâtih Mehmed, Karaman, Fatih Sultan Mehmed, Karamanoğulları, Tevârih-i Âl-i Osman, Necdet Öztürk.

TARIH-I SULTAN FATIH MEHMED

ABSTRACT: It had been thought that the book titled as Târîh-i Sultan Fâtih Mehmed (History of Fatih Sultan Mehmed) found in Konya Izzet Koyunoğlu Library belonged to an author with the Bekâyî appellation. In our study, we tried to show that the mentioned book was a different copy of an author called Hadîdî. Another appellation of Hadîdî is Bekâyî.

Keywords: Bekâyî, Hadîdî, Târîh-i Sultan Fâtih Mehmed, Karaman, Fatih Sultan Mehmed, Karamanids, Tevârih-i Âl-i Osman, Necdet Öztürk.

Anadolu Beylikleri ve Osmanlılar arasındaki siyasi mücadele ve münasebetlere ait hadiseler, sınırlı sayıda olan kaynaklar çerçevesinde incelenebilmektedir. Arşiv vesikalarından mahrum bulunan bu dönem, daha ziyade 1450-1500 yılları arasında kaleme alınan kroniklerden hareketle tetkik edilmektedir. Farklı kütüphanelerde yazma olarak bulunan bu kroniklerin büyük bir kısmı neşredilmiştir. Bu eserler genellikle tek nüsha olmayıp istinsahları bulunmakta, nüshalar da farklı kütüphanelerde muhafaza edilmektedir. Osmanlı kroniklerinin birçoğunun neşredilmiş olmasına rağmen nüshaların hepsinin bir arada olmaması, ele geçen nüshaların yanında yenilerinin ortaya çıkması sebebiyle ilk döneme ait kroniklerin yeniden mukayeseli neşirleri yapılmaktadır. Konya İzzet Koyunuoğlu Kütüphanesi'nde yazma halinde bulunan bir nüsha da bu kroniklerden bir tanesi olup ilginç ve farklı bir hikayesi bulunmaktadır. Anadolu Beylikleri ve Osmanlı ilişkilerini konu edinmesi bakımından önemli bir kaynak durumunda olan bu eser, çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Manzum bir şekilde kaleme alınan eserin ismi kütüphane kaydında *Târîh-i Fâtih Sultan Mehmed* olarak verilmektedir. Manzumenin giriş kısmında *Târîh-i Fâtih Sultan Mehmed* başlığı bulunmakta, bu başlığın hemen altında da *Bekâyî* kaydı ile mahlâs verilmektedir.[1] Makalemizde eserin ismi, müellifin mahlası ve yazmanın içeriği ele alınıp incelenecektir.

* Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ybaskan@hotmail.com

[1] *Târîh-i Fâtih Sultan Mehmed*, İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi, nr. 13365, vr. 1.

Müellif ve eseri hakkındaki ilk çalışma Mesud Koman'ın *Konya Mecmuâsı*'nda neşretmiş olduğu makalesidir. Koman, eseri İzzet Koyunoğlu yazmaları arasında gördüğünü söyleyip, Bekâyî'yi Osmanlı devrine ait bir Türk şâiri olarak tavsif etmekte, fakat yaşadığı dönem ve şahsı hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Mesud Koman, manzumenin sadece Karamanoğullarına ait az bir kısmını, Karamanoğlu İbrahim Bey'in vefatını anlatan bahsi günümüz Türkçesine aktararak neşretmiştir.[2] Bekâyî ve eseri hakkında malumat veren diğer isim Şehâbeddin Tekindağ'dır. Tekindağ, Konya kütüphanelerinde bulunan Karamanoğullarına ait yazmalar üzerine bir çalışma yapmış ve çalışmasının bir bölümünde de bu yazma hakkında bilgi vermiştir. Tekindağ, eseri *Bekâyî Dîvânı* olarak isimlendirmiş fakat müellif hakkında bilgi vermemiştir.[3] Zikretmiş olduğumuz iki tetkikten hareketle, İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde yaptığımız incelemeler neticesinde söz konusu yazmaya ulaştık. Nüshayı Bekâyî veya Bekâyî Dîvânı başlıklarında aradık. Ancak mevcut kataloglardaki aramalarda herhangi bir neticeye ulaşamadık. Daha sonra eski el yazması (Latin harfli) katalogda yapmış olduğumuz titiz araştırmada dikkatimizi çeken *Târîh-i Fâtih Sultan Mehmed* ibaresi sebebiyle, eserin önce Tursun Bey'e ait olduğunu düşünsek de, yazma elimize geçince nüshanın başlık kısmındaki *Târîh-i Fâtih Sultan Mehmed* ve hemen altında bulunan Bekâyî kaydı aradığımız nüshaya ulaşmış olduğumuzu bize gösterdi

Yazmanın elimize geçen kısımları; Osmanlılar, İsfendiyaroğlu Beylerinden Kızıl Ahmed, Akkoyunlu Uzun Hasan ve Karamanoğulları münasebetlerini ihtiva etmektedir. Karamanoğlu ve İsfendiyaroğulları Beyliklerinin Osmanlılarla olan mücadeleleri anlatılırken, Fatih Sultan Mehmed'in bey ailelerinin kendi aralarındaki anlaşmazlıklarına nasıl müdahil olduğu da zikredilmektedir. Beyliklere ait hanedan mensuplarının özellikle Rumeli'ye ne şekilde iskan edildikleri ve yurt tutup orada kaldıkları da eserde canlı bir şekilde anlatılmaktadır. Bekâyî klasik Osmanlı kroniklerinin usulüyle hadiseleri naklederken, Rumeli'deki Hıristiyan beylerin Osmanlılarla mücadelelerini de atlamayarak kısaca vermiştir. Eserde Uzun Hasan'dan da bahsedilmekte, özellikle Uzun Hasan'ın annesi Sâre Hatun'la Fatih Sultan Mehmed arasında geçen konuşmalar aktarılmaktadır. Manzume Karamanoğulları üzerine, Mahmud Paşa komutasında yapılan sefer anlatılırken bir anda bitmektedir. Yazmanın bundan sonraki kısmı maalesef elimizde olmayıp bu hususta yaptığımız

[2] M. Mesud Koman, "Bakâî'nin Türkçe Manzum Tarihinden Bir Bölüm", *Konya Mecmuası*, Sayı 118-119, Ağustos-Eylül 1948, s. 51, 52.
[3] Şehâbeddin Tekindağ, "Konya ve Karaman Kütüphanelerinde Mevcut Karamanoğulları ile İlgili Yazmalar Üzerinde Çalışmalar", *Tarih Dergisi*, Sayı 32, İstanbul 1979, s. 122-123.

araştırma da neticesiz kalmıştır. Eserin telif tarihi ile alakalı herhangi bir kayıt da maalesef bulunmamaktadır.

Tetkiklerimiz esnasında nüshanın baş tarafının kayıp olduğu kanaatine vardık. Bizi bu kanaate sevkeden ise Karamanoğulları üzerine seferle başlanılan anlatım, daha üçüncü beytinde *"Karamanoğlı oğlın salmışidi / Demişdik Engürü'ye gelmişidi"* beytindeki *"demişdik"* kelimesiyle hadiselerin öncesine atıfta bulunulmuş olmasıdır. Buradan hareketle döneme ait diğer Osmanlı kroniklerini inceledik. Eserin manzum oluşu araştırmamızda ister istemez bakmamız gereken metinlerin de manzum olması gerektiği fikrini öne çıkarttı. Yapmış olduğumuz araştırma ve mukayeseler neticesinde *Bekâyî Dîvânı* olarak isimlendirilen yazmanın *Hadîdî*'nin *Tevârih-i Âl-i Osman* isimli eseriyle aynı olduğunu tespit ettik. *Hadîdî*'nin bu eseri, farklı nüshaları mukayese edilerek Necdet Öztürk tarafından yayımlanmış bulunmaktadır.[4] Öztürk, yedi adet Hadîdî nüshası tesbit etmiştir. Bu nüshaların içinde tarafımızdan görülen nüshanın ismi geçmemektedir.[5] Necdet Öztürk, Hadîdî'nin eserine ait nüshaların harekeli olduğunu söylemektedir. Tespit etmiş olduğumuz nüsha ise harekesizdir.[6]

Elimizdeki yazmanın, Hadîdî'nin eserinin bir nüshası mı, yoksa sonradan Bekâyî mahlaslı birisi tarafından mı istinsah olunduğu soruları öncelikle akla gelmektedir. Tam da bu noktada Bekâyî'nin kim olduğuna bakmak gerekmektedir. İncelemiş olduğumuz tezkirelerde mahlası Bekâyî olan şairler olmasına rağmen, onların yazmamızdaki manzumeyi kaleme alan Bekâyî olup olmadığı noktasında bir fikir yürütmekten maalesef mahrumuz. *Âşık Çelebi*, eserinde, Kefe diyârından Hatibzâde namıyla bilinen bir Bekâyî'den bahsetmektedir.[7] Osmanlı dönemine ait Bekâyîlerin en meşhurları arasında İznikli Bekâyî bulunmaktadır. *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi*'nde de kendisiyle alakalı bilgi verilmektedir. Yine aynı tezkirede Tursun Efendi'nin oğlu müderris Bekâyî de kayıtlıdır.[8] *Rızâ Tezkiresi*'nde Tursunzâde ve İznikli olmak üzere iki Bekâyî zikrolunmaktadır.[9] *Sicill-i Osmânî*'de üç Bekâyî anlatılmaktadır. Bunlar; Mesnevîhan Kefeli Bekâyî,

[4] Hadîdî, *Tevârih-i Âl-i Osman*, (nşr. N. Öztürk), Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1991.
[5] Hadîdî, s. XLVIII-LIII.
[6] Hadîdî, s. XLI.
[7] Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-Şu'arâ I*, (nşr. F. Kılıç), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 426.
[8] Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş Şuerâ I*, (nşr. İ. Kutluk), T.T.K. Yayınları, Ankara 1978, s. 218, 220. İznikli Bekâyî için ayrıca bkz. Hasan Aksoy, "Bekâyî", *DİA*, İstanbul 1992, s. 360.
[9] Seyyid Rızâ (Zehrimârzâde), *Rızâ Tezkiresi*, (nşr. S. Erdağı), Türk Dili ve Edebiyâtı Kitapları, Ankara 2002, s. 19-20.

İznikli Bekâyî ve Şam Mevlevihânesi'nde Mesnevîhan olan Bekâyî.[10] *Gelibolulu Mustafa Âlî*'nin *Künhü'l Ahbâr*'ında ise Bekâyî isimli bir şair ve alim bulunmamaktadır.[11] *Sehî Bey* ve *Latîfî Tezkirelerinde* de Bekâyî ile alakalı herhangi bir başlık yoktur.[12] Yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi Bekâyî isimli şairlerin veya müelliflerin zikredilen ve bilinen eserleri arasında ele aldığımız manzume bulunmamaktadır.

İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde mevcut olan bu nüsha için şöyle bir mütalaada bulunabiliriz; Yarım veya eksik bir halde bulunan manzumeyi, sonradan okuyan birisi, metnin sonlarına doğru *"Bekâya toğrı yoldan dûr olma"* beytini görmüş ve *"Bekâya"* kelimesinden hareketle manzumeyi kaleme alanı *Bekâyî,*[13] anlatılan konuları dikkate alarak da, eseri *Târîh-i Fâtih Sultan Mehmed* olarak isimlendirmiş olmalıdır. Belirlemiş olduğu bu eser ismini ve mahlasını da metnin birinci varağının hemen üstüne başlık olarak yazmıştır. Nitekim metnin hattı ile başlık hattı arasında fark bulunmaktadır. Bu farkla birlikte, manzumede Fatih Sultan Mehmed'den bahsedilirken başlıkta bulunan *"Fâtih"* sıfatının hiç kullanılmaması da nüshaya başlığın sonradan atıldığı zannını güçlendirmektedir. Bu hususta şunu söyleyebiliriz; Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi kataloğunda *Târîh-i Fâtih Sultan Mehmed* ismiyle kaydedilen ve zikretmiş olduğumuz iki araştırmacı tarafından da *Bekâyî Dîvânı* olarak isimlendirilen yazma, *Hadîdî*'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'ının farklı bir nüshasıdır. Araştırmamıza konu olan yazma nüshayı Necdet Öztürk'ün neşretmiş olduğu *Hadîdî*'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'ında anlatılan hadiselerden hareketle mukayeseli

[10] Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî II*, (nşr. S. A. Kahraman-N. Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 366.

[11] Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l Ahbâr II*, (H. Şentürk), TTK. Yayınları, Ankara 2003, s. 187-268.

[12] Sehî Bey Tezkiresi, Heşt Behişt, (nşr. M. İsen), Akçağ Yayınları, Ankara 1998; Latîfi, *Tezkiretü'ş- Şu'arâ ve Tabrisatü'n- Nuzemâ*, (nşr. Rıdvan Canım), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000; Dîvân edebiyatı sahasında isimleri zikrolunan Bekâyîler için bkz. *Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyâtı İsimler Sözlüğü*, (nşr. H. İpekten, M. İsen vd.), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 73.

[13] Hadîdî bir beytinde *"Bekâya toğrı yoldan dûr olma"* demektedir. Bkz. Hadîdî, s. 274; Aynı beyit ve mahlas elimizde bulunan nüshada da geçmektedir; *Târîh-i Fâtih Sultan Mehmed*, vr. 6; Bu da akla şu soruları getirmektedir; Acaba Hadîdî'nin bir mahlası da Bekâyî mi dir? Müellifin Tevârih-i Âl-i Osman'ın farklı yerlerinde Hadîdî mahlasını kullandığını görmekteyiz. Eserin naşiri Necdet Öztürk, Hadîdî'nin ismi ve mahlası hakkında, neşretmiş olduğu eserin giriş kısmında bilgi vermiştir. Bkz. Hadîdî, s. XVII; Zikredilen beytin dışında bir beyitte daha *Bekâya* kelimesi zikredilmiştir. Bu beyitte "Vezîrün gördi göç tedbîrini şâh /**Bekâya** bu fenâdan gösterür râh" şeklindedir. Bkz. Hadîdî, s. 379; Buradaki *Bekâya* kelimesi mahlas mı dır, fenâ kelimesiyle birlikte, şiirde mana ve şekil uyumu için kullanılan bir kelimemidir, yoksa her ikisi birden midir. Bütün bunlar Hadîdî ve aynı zamanda da elimizdeki manzumeyi tetkik ederken göz önünde bulundurulması gereken suallerdir.

olarak ele aldık. Yukarıda da ifade edildiği üzere her iki eser anlatmış oldukları hadiseler itibariyle aynı olup sadece bazı kelime farkları mevcuttur. Makalemizde yazma nüshayı okuyup, bu kelime farklarını da tespit ederek dipnot şeklinde belirtmeye gayret ettik.

Târîh-i Sultân Fâtih Mehmed

Bekâyî

Yarar âdem yarağla şâh-ı a'zam
Koyup kādı vü beg nasb itdi muhkem

Sipâhî ehli tîr-endâz serâ-ser
Yazup yerlü yerinde itdi mukarrer[14]

Karamanoğlı oğlın salmışidi
Demişdik Engürüye gelmişidi

Ki ide hayli hizmet şehriyâra
Sefer …….[15] her diyâra

Hemân-dem geydürüp şâhâne hil'at
Karamanoğlına virdi icâzet[16]

Sekiz yüz yıl dahı altmış yedi yıl
Nebînün hicretinden târîhi bil

Azm-i Sefer-kerden-i Şehriyâr
Ve Feth-Şoden-i Koylı-Hisâr

Cemî'-i mülküni İsfendiyârun
Alub kaydını gördi ol diyârun

Göçüb ol aradan sürdi sipâhı
Tutub Koylı-hisâr üstine râhı

Kesüb menzil irişdi ol diyâra
Kurulub toplar atıldı hiSâre

HiSâre çünki birkaç top uruldı
Biraz yiri hisârın götürüldi

Hisâr ehli görür âsân değil kâr

[14] Burada ikinci sırada gelen beyit Hadîdî'de beşinci sırada gelmiştir. Ayrıca beytin ilk satırındaki *"ehli tîr-endâz"*, Hadîdî'de *"ehl-i tımâr"* şeklinde geçmektedir. Bkz. Hadîdî, s. 257.

[15] Metnimizde silik olarak çıkan bu kelime Hadîdî'de *"ide şehile"* olarak geçmektedir.

[16] Hadîdî'de *"Sipâh-ı ehl-i tımârı serâser / Yazup yerli yerinde itdi mukarrer"* şeklinde geçen beyit Bekâyî'de yoktur. Bkz. Hadîdî, s. 257.

Virürler kal'ayı emnile nâ-çâr

Yarar âdem yarağıle muhassal
Hisârın kaydını gördü mükemmel

Oradan sürdi Erzincana gitdi
Uzun Hasan bu ahvâli işitdi

Anasın elçi itdi pâdişâha
Görüp kaydın hemân gönderdi râha **(vr.1)**

Çü hatun kesdi menzil göçdi gitdi
Sürüp Bulğar Tağında şâha yetdi

Çü âgâh oldular erkân-ı der-kâr[17]
Haber virüb iderler şâhı âgâh

İcâzet oldı irdi pâdişâha
Garâyib armagânlar çekdi şâha

Ana dir Sâre Hatun'a şehinşâh
İder ta'zîm cümle ehl-i dergâh

Mehemmed Hân oradan göçdi gitdi
…….[18]

Sürüb Bulğar Tağına çıkdı leşker
Ki bu yüzden Tırabuzana yetdi[19]

Eniş şu resmdür hadden ziyâde
Mehemmed Hân yürürdi ekser piyâde

Didi Sâre oğul nedür bu mihnet
Tırabuzana değer mi zahmet

Didi ana Muhammed Mustafânun
Ki sultânıydı cümle enbiyânun

Ğazâ y idi anun âlemde işi
Ğazâ cenginde düşdi üç dişi

Resûlün sancağı ola elümde
Ğazânun kılıcı dahı belümde

N'ola çeksem ğazânun zahmetini

[17] Hadîdî'de *"dergâh"* bkz. Hadîdî, s.258.
[18] Bu satır metnimizde tamamen siliktir. Hadîdî'de *"Bile hâtun Tırabuzana yetdi"* şeklinde kaydedilmiştir. Bkz. Hadîdî, s. 258.
[19] Hadîdî'de *"irerler"* bkz. Hadîdî, s. 258.

Ümizlenüb[20] Hudâ'nın rahmetini

İnerler ol ulu tağdan hisâre
Kuruldı hep[21] otaklar şehriyâra

İledüb kondururlar devletile
Senâ vü medh 'izz şevketile

Dilek itdi hisârı Sâre Hâtun
Didi kim ömr ü bahtun ola efzûn

Gelinümün hisârıdur bu şâhum
Bunı bana bağışla pâdişâhum

Cevab açmadı ……[22] bu sözden
Kelâma başladı bu ğayr yüzden

Karadeniz'den irişdi gemiler
Tolu pür-yarağ ehl âdemîler

Çalındı kûs-i harbî çın-seherden
Kuşatdı şehri leşker bahr u berden

Kurub toplar atdılar hiSâre
Yıkılub burc u bârû pâre pâre

Görür kâfir yıkıldı burc u bârı
Virürler pâdişâha pes hisârı[23]

Teberrükden ne var ise şahâne
Getüreler cümlesin şeh-i cihâne

Tekürin kamu yarar âdemîler
Salar İstanbul'a cümle gemiler[24]

Ölü diri[25] hisârın câmi' oldı
İçinde nûr-ı îmân[26] lâmi' oldı

Hatîb, imâm, mü'ezzin cümle kondı
Giderüp İncili Kur'ân okundı

O şehrün evlerini şâh-ı devrân

[20] Hadîdî'de *"ümîd idüp"* bkz. Hadîdî, s. 259.
[21] Hadîdî *"kurulmışdı"* bkz. Hadîdî, s. 259.
[22] Metinde silik çıkmıştır. Hadîdî'de *"şah ana"* bkz. Hadîdî, s. 259.
[23] Hadîdî'de *"Virür nâ-çâr hunkâra hisârı"* bkz. Hadîdî, s. 259.
[24] Hadîdî'de *"âdemile-gemile"* bkz. Hadîdî, s. 259.
[25] Hadîdî'de *"ulu deyri"* bkz. Hadîdî, s. 259.
[26] Hadîdî'de *"İslâm"* bkz. Hadîdî, s. 259.

Virüb emlâk idindi ehl-i îmân

Yarar âdem yarağile muhassal
Görüb şeh kaydını şehrün mükemmel

Oradan devlet ile göçdi gitdi
Sürüp Kastamonı tahtına yitdi

Kızıl Ahmede emr eyledi hunkâr
Virildi Rum ilinde ‘âlî timar

O mülki kendü kulına mukarrer
İder tâ kim tamâm ola musahhar **(vr.2)**

Kızıl Ahmed gör ne fikr eyler
Gelür Mahmûd Pâşâya söyler

Didi hunkâra din virsün icâzet
Ki Bolıda olur bizüm cemâ‘at

Olarun neyse tedbîrin idelüm
Hemân Rumiline bile gidelüm

İcâzet aldı andan göçdi gitdi
Bolıya varıcak dinle nice itdi

Mühimmâtın neyse cem‘ idüb ol
Dünün nısfında bir gice dutar yol

Sürüb andan ki Karamana yitdi
Karamanoğlı geldügin işitdi

Kabûl itmedi kim yanına ala
Karamanda anunla bile ola

Hemân harclık virüb gönderdi anı
Uzun Hasan eline atdı cânı

Varub ol arada itdi karârı
Geçürdi anlarunla rûzgârı

Kızıl Ahmed bunun gibi iş itdi
Bunı Sultân Mehemmed kim işitdi

Pes İsmail Bege emr itdi kim sen
Filibe şehrine gel eyle mesken

İdüb emr Anatolıdan göçürdi
Sürüb Rumiline bahrı geçürdi

Huzûr itdi Filibede nice yıl
Civâr-ı Hakk'a anda oldu vâsıl

Cemî' mülkinü İsfendiyârun
Kılâ'-ı şehrün hem ol diyârun

Dahı Koylı-hisâr u Tırabuzan
Alındı bir seferde cümle yeksân

İşitdük kıssasın bu mâcerânun
Sorarsan târihini bu ğazânun

Sekiz yüz dahı altmış sekiz yıl
Nebînün hicretinden târîhi bil

Mehemmed Hân mansûr u muzaffer
Gelüb Edirnede oldı mukarrer

Firistâden-i Kâsıd Mehemmed Hân Sultanü'l-Mücâhid be-Serdâr-ı Eflak ve Cevâb Dâden-i ân Adû-yı bî-dîn-i Mu'ânid

Meger[27] emr itdi şeh kaydın görürler
Hemân Eflaka elçi gönderürler

Menâzil kesdi elçi göçdi gitdi
Meger bir gün sürüb Eflaka yetdi

Pelîdün vardı kapusına irdi
Şehün peygâmını bir bir degürdi

Bilür kâfir ki kapuya okunmış
Şehün dergâhına da'vet olunmış

Birez fikr idüb elçinün hitâbın
Bu resme virdi elçiye cevâbın

Bana bu memleket itmez itâ'at
Varursam ben şehe idüb şenâ'at

Varurlar Üngürûsü getürürler
Atamız mülkini ana virürler

Eğer lutf idüb emr iderse Sultân
Gelüb bir uc begi ola nigeh-bân

Varam ben didi ki[28] şâh-ı cihâna
Sürem yüzüm o hâk-i âsitâna

[27] Hadîdî'de *"ne"* bkz. Hadîdî, s. 261.
[28] Hadîdî'de *"dergeh-i"* bkz. Hadîdî, s. 262.

Gelüb çün kim haber virdi haber-ber
Şeh emr itdi hemân nâme yazarlar **(vr.3)**

Yakın Hamza Beg'idi ol kenâra
Anı gönderdi hunkâr ol diyâra

Çü Hamza Bege irdi emr-i şâhî
'Alem çekdi vü göçdi tutdı râhı

Kenâr-ı Tunaya irdi anda turdı
Çerisi cümle cem' olmağa oturdı

Kış-idi Tuna donmışdı serâ-ser
Yürür üstinde leşker sanki mermer

Geçüb Eflak begi giceyle nâ-gâh
Buz üstinde kimesne olmaz âgâh

Ne mekr itdi gör ol bî-dîn bâtıl
Şehîd eyledi Hamza Beg'i ğâfil

Yıkub yakub helâk itdi kenârı
İrişdi göklere feryâd u zârı

Kesüb Hamza Beg'ün başını aldı
Sürüb andan yine tahtına geldi

O başı Üngürûse idüb irsâl
Didi görün nice itdüm Türki pâ-mâl

Kesî Resîd Ez-Sitem-Dîdegân Hemçün Bâd
Be-Der-i[29] Şâh-ı Cihân Sâye-i Hod-râ Be-Feryâd

Gelüb bir şahs irişdi âsitâne
Didi kim arz idün şeh-i cihâne

O Hamza Bege ne iş itdügini
Kesüb başını alup gitdigüni

Bu hâli didiler şâh oldı âgâh
Didi varalum ana inşaallah

Hemân emr eyledi etrâfa nâme
Yazub irsâl iderler hâss ü âme[30]

Der-Beyân-ı Zamân-ı[31] Mehemmed Hân

[29] Hadîdî'de *"dergâh-ı"* bkz. Hadîdî, s. 262.
[30] Bundan sonraki beyit metinde bulunmamaktadır. Burası Hadîdî'de *"Ulak salındı etrafa ki begler/Zamân ta'yin idüp cem' oldı leşker"* diye geçmektedir. Bkz. Hadîdî, s. 263.

Vefât-ı İbrahim Beg bin Karaman[32]

Karamanoğlına bir gün ecel câm
Sunub içirdi zehrin kâm nâ-kâm

Düketdi ömrini devr-i zemâne
Gözin yumdı vedâ‘ itdi cihâne

Kanı mülk-i cihâna sığmayan şâh
Bir arşun yire nice sığdı nâ-gâh

Kanı kisrâ vü dârâ kande gitdi
Cihândan her biri ne aldı gitdi

Var olma devlet-i dünyâya mağrûr
Bu câh-ı dûn içün hiç olma mesrûr

Yüze gülücidür dünyâ-yı fânî
Ko anı iste mülk-i câvidânî

Çü İbrahim Beg itdi intikâli
Kalur altı oğlı dinle n’oldı hâli

Ulu oğlınun İshâkdı adı
Anı mülke şeh itmekdi murâdı

Silifkeyi ana taht itmişidi
Hazînesin de koyub gitmişidi

İki oğlu Mehemmed Hâna kaçdı
Selâmet irdi vü bahri geçdi

Pir Ahmed Konya tahtında oturdı
Ana vermişdi anı anda dururdı[33]

Karamana diler Kâsım ola şâh
Anun ola cemî‘-i taht-ı dergâh

Uzun Hasanı idindi penâh ol
Kim anun himmetiyle ola şâh ol

---

[31] Hadîdî’de *“Sultân Mehemmed”* bkz. Hadîdî, s. 271.

[32] Bu bahse kadar Hadîdî’de olan üç başlık, Bekâyî’de bulunmamaktadır. Bu başlıklar şunlardır; *“Sıfat-ı Bahâr Azm-i Sefer- Kerden-i Şehriyâr Be Vilâyet-i Eflak Be Kasd-ı Gazâ-yı Küffâr”, “Azm-i Sefer- Kerden-i Sultân Mehemmed Hân Be Cezîre-i Midilli Ez Mülk-i Firengistân”, “Azm-i Sefer- Kerden-i Sultân Mehemmed Hân BeVilâyet-i Bosna Ve Feth-Şüden-i Ân Diyâr Bi Avn-i Yezdân”*. Bkz. Hadîdî, s. 263, 265, 266.

[33] Metinde olmayan *“iki oğlı Mehemmed Hân’a kaçdı / Selâmet geldi irdi bahrı geçdi”* beyti Hadîdî’de kayıtlıdır. Bkz. Hadîdî, s. 271.

Ana gönderdi elçiyle begler
Yazup nâme tazarru'lar dilekler **(vr.4)**

Birâderlerün[34] her cihetden
Çıkar sürüb kamusın memleketden

Bana sen gösterirsen bu huzûrı
Vireyin her göçüne bin filori

Kabûl idüp Hasan kim sürdi leşker
Gelüb bir gün Hasan Beg irdi dirler

Hemân İshâk Beg[35] istikbâl itdi
Buluşdı vü Karaman'a iletdi

Pir Ahmedle buluşup ceng iderler
Pir Ahmede cihânı teng iderler

Çü vâfir irdi leşker her cihetden
Pir Ahmed çıkdı gitdi memleketden

Mehemmed Hân eşiğine irişdi
Elini öpdi ayağına düşdi

Uzun Hasan harâmiyidi Türkmân
Harâmîden harâb oldı Karaman

Kızıl Ahmed İshâka koşub ol
Çıkub gitdi dutub öz mülkine yol

Karamanun iki oğlı dahı irişdi
Mehemmed Hânun eşiğine düşdi

Olara dirlik itdi şâh-ı devrân
Erişince ecel sürdiler ezmân

Mehemmed Hâna İshâk elçi düzdi
Murâdı arz idüb mektûb yazdı

Didi kim virürem Akşehri sana
Havâle itme karındaşumı bana

Gelüb elçi erişdi pâdişâha
Okundı nâme ma'lûm oldı şâha

Mehemmed Hân dahı emr itdi nâme
Hemân kâtib eline aldı hâme

[34] Hadîdî *"büraderlerümüzi"* bkz. Hadîdî, s. 272.
[35] Hadîdî'de *"beg"* ifadesi yoktur. Bkz. Hadîdî, s. 272.

Ki Bazar-ı Çihârşenbih ola had
Karındaşını idevüz bunda pâ-bend

Ötesin öte bana eyleyüb zam
Berisin beri yana eyle munzam

Çü elçi kesdi menzil göçdi gitdi
Karaman mülkine irişdi yitdi

İderler elçi İshâka ma'lûm
Sunuldı nâme ma'lûm oldı mefhûm

Kabûl eylemedi itdi şenâ'at
Şehin sözine itmedi itâ'at

Gelüb elçi haber bildürdi şâha
Didi ne didiler şeh[36] pâdişâha

Adalya sancağı begini hunkâr
Koşub Pir Ahmede didi yüri var

Yazıldı Kayseri sancağı bile
Ola yoldaş Adalya sancağıyla

Göçüb gitdi bular kim sürdi leşker
Meger kim Ermenekde irişürler

İki leşker irişüb buluşurlar
İderler ceng ü âşûb uruşurlar

Ziyâde leşker irdi her cihetden
Kaçub İshâk gitdi memleketden

Bir oğlın avretın kodı vü gitdi
Silifke kal'asında dinle n'itdi

Gice gündüz yürüyüp menzil aldı
Varub Uzun Hasan katında kaldı

Ecel irişdi virdi cân-ı pâki
Pes ol yana çekermiş anı hâki

Cihândan göçdi gitdi kodı tahtın
Tasarruf itdi gayrı kimse rahtın[37] **(vr.5)**

İrişdi Pir Ahmed geçdi tahta
Sürûr itdi bu fâni taht-ı bahta

[36] Hadîdî'de *"şeh"* kelimesi yoktur. Bkz. Hadîdî, s. 273.
[37] Hadîdî'de *"tahtı-rahtı"* bkz. Hadîdî, s. 273.

Yaraşmaz ‘âkile mağrûr olmak
Bu dehr-i dûn içün mesrûr olmak

Kanı bu tahta senden ön gelenler
İşitdük gördük nice oldular

Çü fânîdir buna mağrûr olma
Bekâya toğrı yoldan dûr olma

Azm-i Sefer-Kerden-i Sultân Mehemmed Hân Be-Vilâyet-i Arnavud-ı Bed-fi'l ü Mu'ânidân

Didi pâşâlara şâh-ı mu‘azzam
Ki cem‘ idün hemân bir ceyş-i a‘zam

Çü emr olındı vü yazıldı nâme
Salâ oldı cemî‘-i hâss u ‘âme

Sürüb Sultân Mehemmed göçdi gitdi
Menâzil kesdi Arnavuda yetdi

Akıncı toyum oldı himmetinde
Esîr ü mâla toydı devletinde

Ol ilden nice begler geldi şâha
Mutî‘ oldı harâca pâdişâha

Nicesi korkusından kaçdı gitdi
Kodı mülkini gayrı ile yitdi

Yapub Arnavud içre bir hisârı
Tonandı yarağ âdem burc u bârı

Şehinşeh başladuğında nihâdın
Hisârun Elbasan komışdı adın

Hisâr içinde ğâzîler tururdı
Neresin istese ilin ururdı

Yine ‘azm itdi andan irdi[38] râha
İcâzet virdi bu yollarda sipâha

Kapukulile sürdi irdi tahta
Virür zînet mâlı[39] taht u bahta

Dilersen birle….[40]devrin zamânun

[38] Hadîdî'de *"girdi"* bkz. Hadîdî, s. 274.
[39] Hadîdî'de *"cemâli"* bkz. Hadîdî, s. 274.

Sorarsan târihin bu mâcerânun

Sekiz yüz yıl dahı yetmiş bir yıl
Nebînün hicretinden târihi bil

'Azm-i Sefer Kerden-i Sultân Mehemmed Hân ve Feth Şoden-i Vilâyet-i Karaman.

Karamanoğlın evvel söylemişdük
Pir Ahmed kıssasın şerh eylemişdük

Uzun Hasan idüb İshâka yârî
Pir Ahmed itdügin terk ol diyârı

Gelüb Sultân Mehemmed kapusına
Yüz urub hizmet idüb tapusına

Terahhum eyleyüb ana şehinşâh
Virür leşker hazâyin hayli hemrâh

Olub Pir Ahmed ol ihsâna hayrân
Deyüb şâh yoluna başile cân

Hem eyle olmuşidi anda 'ibâdet
Ki şâh itdikde bir ednâ işâret

Ki şâhun cünbişine ola nâzır
İrişüb hizmetine ola hâzır

Çeriler sürdi mülke her cihetden
Kovup İshâkı sürdi memleketden

Olub mâlik cemî-i raht u bahta
Varub şâh oldı kendi geçdi tahta

Karaman tahtına mesrûr oldı
Denîmiş devlete mağrûr oldı

Mehemmed Hâna itdi sonra 'udvân
Sıdı ahdini şâha itdi 'isyân **(vr.6)**

'İnâd itdi şehün emrine dâyim
Ezelki ahdine olmadı kâyim

Adâvet anladı andan şehinşâh
Çeriler cem' idüb dutıb hemân râh

[40] Hadîdî'de *"bilesin"* bkz. Hadîdî, s. 274; Hadîdî'de *"bilesin"* şeklinde yazılan kelime, metinde *"birle"* diye yazılmış, sonrasındaki kelime ise silik durumdadır.

Çalub tabl u nakkâre tutdı râhı
Sürüb Konyanun üstine sipâhı

İrüb Konya hisârın feth itdi
Sürüb Lârendenün üstine gitdi

Şehe Mahmûd Pâşâ-y-ıdı ol ân
Vezîr-i a'zam hem mîr-i mîrân

Mukaddem anı salmışıdı hunkâr
Sipâh-ı Rumili bile ne kim var

Meger Pir Ahmed anda hâzır idi
Bularun cünbişine nâzır idi

Sürüb Mahmûd Pâşâ üzre leşker
Buluşub urışub hoş ceng iderler

Çalışdı Pir Ahmed âhir-i kâr
Olub mağlûb döndi kaçdı nâ-çâr

Sıyup pâşâ Karaman leşkerini
Kırup[41] yıkub tutub çok beglerini

Kamu bendile şâha getürürler
İşâret itdi şâh boynın ururlar

Hemân emr eyledi pâşâya hunkâr
Tecessüs eyle Turğudoğlı'nı var

Ana ılgar idüb leşker süresin
Ola kim anı ele getüresin

Kaçub Bulğar tağına gitmişidi
Pâşâyı Turğudoğlı işitmişidi[42]

Sürüb Bulğar tağına pâşâ yetdi
Tuyub Turğudoğlı kaçdı gitdi… **(vr.7)**

KAYNAKÇA

Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-Şu'arâ I*, (nşr. F. Kılıç), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010.

Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l Ahbâr II*, (H. Şentürk), TTK. Yayınları, Ankara 2003.

[41] Hadîdî'de *"kovup"* bkz. Hadîdî, s. 276.
[42] Hadîdî'de *"Paşa Turgutlu'yı işitmişidi"* bkz. Hadîdî, s. 276.

Hadîdî, *Tevârih-i Âl-i Osman***,** (nşr. N. Öztürk), Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1991.

Hasan Aksoy, "Bekâyî", *DİA*, İstanbul 1992.

Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş Şuarâ I*, (nşr. İ. Kutluk), T.T.K. Yayınları, Ankara 1978.

Latîfi, *Tezkiretü'ş- Şu'arâ ve Tabrisatü'n- Nuzemâ*, (nşr. Rıdvan Canım), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

M. Mesud Koman, "Bakâî'nin Türkçe Manzum Tarihinden Bir Bölüm", *Konya Mecmuası*, Sayı 118-119, Ağustos-Eylül 1948.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî II*, (nşr. S. A. Kahraman-N. Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.

Sehî Bey Tezkiresi Heşt Behişt, (nşr. M. İsen), Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

Seyyid Rızâ (Zehrimârzâde), *Rızâ Tezkiresi*, (nşr. S. Erdağı), Türk Dili ve Edebiyâtı Kitapları, Ankara 2002.

Şehâbeddin Tekindağ, "Konya ve Karaman Kütüphanelerinde Mevcut Karamanoğulları ile İlgili Yazmalar Üzerinde Çalışmalar", *Tarih Dergisi*, Sayı 32, İstanbul 1979.

Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyâtı İsimler Sözlüğü, (nşr. H. İpekten, M. İsen vd.), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.